

Søskendes betydning for børn i skilsmisser

Sammenbragte familier passer ikke ind i det klassiske familiebegreb, men mange børn lever i nye familieformer. Børn oplever, at man kan være mere eller mindre søskende, og at man kan holde op med at være søskende. Adskilte dele-, pap- og biologiske søskende bygger deres relation videre på sociale medier - men de mindre børn ekskluderes fra kontakten.

Af Anna Fasting
4 oktober 2016

Ideen om kernefamilien udfordres af nye familietyper

Forestillingen om kernefamilien som den eneste normale familieform holder ikke længere stik - og vi må begynde at opløse familiebegrebet for at forstå den virkelighed, som mange børn i dag lever i. Det siger pædagogisk forsker fra DPU Ida Wentzel Winther m.fl., der har fulgt godt 100 børn for at udforske børnenes forhold til deres søskende. Forskerne fandt igennem studiet, at der blandt børnene findes mange forskellige typer af søskende og søskendskaber. En vigtig pointe er, at serielle skilsmisser og forældrenes nye parforhold skaber forandringer og dynamik i søskenderelationerne. Et andet vigtigt aspekt er, at børnenes søskenderelationer kan have meget forskellig værdi og følelsesmæssig betydning for de enkelte børn.

Korte og smalle søskendskaber

Den traditionelle kernefamilie skaber en bestemt type søskendskaber. De bliver af forskerne defineret som "korte og smalle"; kort indikerer, at aldersspredningen ofte ikke er stor imellem biologiske søskende. Smal indikerer, at søskendeflokken er begrænset til de børn et forældrepar har fået sammen: et typisk billede på en kort og smal familie kan f.eks. være lillebror, den mellemste søster og den ældste storebror, hvor de tre søskende er biologisk forbundne med hinanden via forældrene. Den traditionelle familiestruktur er stadig udgangspunktet, når vi som lægmænd og fagpersoner taler om familien som begreb. Vanetænkningen omkring søskendskaber i skilsmisser er med til at farve hjælp og indsatser for børn og familier, og når myndigheder skal regulere deleordninger og arvesager. Der eksisterer nemlig stærke samfundsmæssige forståelser af, hvad der er rigtigt søskendskab. Men virkeligheden for omtrent halvdelen af alle danske børn ser meget anderledes ud.

"Mange af børnene fra undersøgelsen har forældre, der på et tidspunkt har ladet sig skille, og fundet nye partnere, der måske også har børn."

Lange og brede søskendeskaber

Mange børn lever i dag i langt mere komplekse familiestrukturer. Det har stor betydning for organiseringen af familien, for den praktiske logistik og for de søskendeskaber, som de involverede børn indgår med hinanden. Mange af børnene fra undersøgelsen har forældre, der på et tidspunkt har ladet sig skille og fundet nye partnere, der måske også har børn. Nogle lader sig skille igen - og nogle af disse finder igen sammen med en ny partner, der måske også har børn. De nye par, hvor den ene eller begge har børn fra tidligere forhold, får måske også selv nye biologiske børn sammen. De søskendeskaber, der opstår ud fra disse familieformer, kalder forskerne for lange og brede. Lange, fordi søskendeflokken kan have meget stor aldersspredning; en 25-årig pige kan pludselig blive biologisk halvsøster til en lille ny, fordi fars nye kæreste får barn med ham. Brede angiver det faktum, at søskendeflokken kan sprede sig ud i et komplekst mønster af bonus, pap- halv- dele- og helsøskende. Hvis det nye forhold mellem den 25-årige piges far og den nye kæreste også går i stykker, og far får endnu en kæreste, der enten har børn eller som får et barn sammen med ham, bliver søskendemønsteret endnu mere komplekst. Ved at forfølge tanken ud i alle de potentielle søskendeskaber, får man hurtigt fornemmelsen af, hvor mange-facetteret billedet kan blive.

Rigtige søskende?

De erfaringer med søskendeskab, som børn har, passer ikke altid med den klassiske forståelse af, at søskendeskab kun kan bunde i biologi. Skellet mellem biologiske og sociale søskende bliver fremhævet af nogle og nedtones af andre i undersøgelsen. Nogle lægger vægt på blodets bånd, mens andre lægger mere vægt på, hvem de er opvokset sammen med.

Børnene i undersøgelsen er generelt med på præmissen om, at biologisk slægtskab betyder, at man er 'rigtigt' søskende - men de lægger selv mere vægt på det, forskerne kalder for sociale søskendeskaber. Det afgørende for, om børn føler sig forbundne med de andre børn, handler om, hvordan man gør søskendeskab. Vokser man op sammen eller ej? Har man noget tilfælles - eller slet intet? Den sociale og følelsesmæssige forbundethed kan man have (og ikke have) med biologiske søskende, men også med pap-, bonus-, dele- og halvsøskende. Børnene er også klar over, at omverden kun ser deres biologiske brødre og søstre som rigtige søskende. Det er især svært for omverden at forstå, at man kalder en pap-søster for sin søskende efter at pap-faren er blevet skilt fra ens mor. Som et barn fra undersøgelsen siger om sine papsøskende: "Jeg tænker det stadig som familie - på trods af, at omverden måske ikke gør."

"Forskerne konkluderer, at sociale søskendeskaber kan gradbøjes; man kan godt være mere eller mindre søskende."

Socialt søskendeskab kan gradbøjes

Hvordan oplever børn så forholdet til deres søskende? Kan man være mere eller mindre søskende? Og kan man holde op med at være søskende? Samhørighed over tid og fælles oplevelser spiller ind i forhold til, hvordan børn oplever deres søskendeskaber. De ord, som børn sætter på deres søskende, har også betydning for, hvordan de oplever dem - hvor 'rigtige' søskende, de synes, de er. Det har betydning, om de kalder deres søster for pap-, halv-, dele- eller bonussøster. Forskerne konkluderer, at sociale søskendeskaber kan gradbøjes; man kan godt være mere eller mindre søskende - også med varians indenfor de samme søskendeflokke. Det afhænger af den tid, man bruger og investerer sammen med sine søskende. F.eks. oplever et barn måske at være søskende med pap-fars jævnaldrende barn, men ikke med hans voksne søn eller datter, fordi de ikke har boet sammen, og dermed ikke har opbygget betydningsfulde relationer til hinanden.

Pexel

s

At gøre søskendeskab - på sociale medier

Store børn og unge bruger sociale medier på flere måder i kontakten med deres søskende; det illustrerer Mads Middelboe Rehder, der er en af forskerne bag projektet (1). I sin ph.d.-afhandling om adskilte søskende undersøger han blandt andet, hvordan sociale medier bruges offentligt til at fremhæve og tydeliggøre søskendeskaber; det kan fremhæve en fællesskabsfølelse og en anerkendelse af søskendeskabet (2). Sociale medier kan bruges som et inkluderende redskab mellem søskende: det viser overfor omverden, at forholdet eksisterer, og at det har social betydning. Et like eller et post på ens Facebook-væg fra storebror kan have stor betydning, fordi han dermed offentligt anerkender søskendeskabet.

"De børn og unge, der benytter sig meget af f.eks. Facebook, følger med i hinandens liv; enten perifert ved at se, hvad deres søskende `poster` på deres Facebook-væg, eller gennem små hilsner og beskeder på Messenger."

Små beskeder er social lim

Sociale medier bruges også til chats; f.eks. sms'er, Messenger på Facebook eller Snapchat. Selvom søskende ikke længere lever sammen - enten fordi de ældre søskende er flyttet hjemmefra eller på grund af skilsmisser - kan små beskeder og hilsner søskende imellem understøtte følelsen af at være sammen. De børn og unge, der benytter sig meget af f.eks. Facebook, følger med i hinandens liv; enten perifert ved at se, hvad deres søskende "poster" på deres Facebook-væg, eller gennem små hilsner og beskeder på Messenger. Følelsen af at være sammen kan bæres af den fælles søskendehistorie, som børnene har gennemlevet. Disse søskende har kropslige og sanselige erfaringer med at have levet tæt sammen og kende hinandens udtryk, personlighed og tilstand, og små beskeder er ofte nok til at genskabe forbindelsen. På den måde bliver virtuelle beskeder til den sociale lim, der binder dem sammen. Det kan med andre ord være opretholdende for følelsen af tilhørsforhold at bevare kontakten via sociale medier.

Små søskende kan ekskluderes

De sociale medier kan også bruges ekskluderende. Ældre søskende kan chatte eller ringe privat sammen og have en daglig kontakt med hinanden, som opretholder og fornyr søskendskabet. Yngre søskende, der ikke har samme adgang til de sociale medier, bliver sjældent en del af den kontakt, der foregår mellem to ældre søskende. De yngre søskende kan på den måde blive ekskluderet i kommunikationen og i opbyggelsen af betydningsfulde søskendskaber med deres ældre søskende.

Søskendskaber har betydning for børns trivsel

Hvorfor er det vigtigt at undersøge søskendskaber for børn, der lever i to hjem, eller som er adskilte fra biologiske, pap- halv- eller dele-søskende? Søskende kan skabe stabilitet i en omskiftelig hverdag for børn i deleordninger. Et kvalitativt sociologisk studie af M. H. Ottesen og kolleger viser, at søskende for mange børn er et stabilt anker i en omskiftelig hverdag med skiftende hjem, logistiske udfordringer og for nogle også svære konflikter forældrene imellem (3). Søskende har altså stor betydning for børns trivsel, og Ida Wentzel og kollegers' studie af søskendskaber kan hjælpe med at kaste lys over, hvordan børnene selv forstår og vægter deres søskendskaber.

Klik [her](#) for at læse om andre forskningsprojekter om skilsmissebørn:

- **om risici og muligheder for trivsel efter skilsmissen**
  - **om børneliv i to hjem**
  - **om skilsmisens betydning for børns mentale trivsel**
  - **om kommunikationskurser der forebygger brud**
-

Kilder:

- [1. Winther, I. et al. \(2014\). Hvad er søskende?, Praktiske og følsomme forbindelser \(1. udgave ed.\). Kbh: Akademisk.](#)
- [2. Rehder, M. M. \(2016\). Søskendenærvær: et fænomenologisk inspireret studie af unge adskilte søskendes hverdag med afsæt i teknologier, materialiteter og kropslige erfaringer : ph.d.-afhandling. Kbh.: DPU - Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse.](#)
- [3. Heide Ottosen, M., Stage, Sofie Mathilde Hansen, Søndergaard Jensen, Hanne, & SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. \(2011\). Børn i deleordninger, en kvalitativ undersøgelse. Kbh: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.](#)

Yderligere information

- Faktaboks:

Kilde 1: Pædagogisk- antropologisk forskning. Bygger på empiri indsamlet 2011-12. 93 børn fra hele landet deltog i undersøgelsen. Metode: interviews, videologs og audiologs fra børnene selv.

Kilde 2: Pædagogisk-antropologisk forskning. Bygger på et filmet feltarbejde blandt 8 unge søskende mellem 16-21 år. Metode: Filmede deltagerobservationer og interviews, deltagernes egne videologs og et online feltarbejde på facebook.

Kilde 3: Sociologisk kvalitativt studie. Empiri: 28 børn, i alt fra 17 familier med børn i deleordninger. Metode: primært interview med børn